

ρήνη στη Μέση Ανατολή και ίσως και στον κόσμο ολόκληρο.

Χουσεΐν Χουσιΐ πασάς. Γενικός διοικητής της Κρήτης, το 1859. Με τις αυθαιρεσίες και τους διωγμούς των προκρίτων προκάλεσε μεγάλη αντίδραση και, τελικά, την ανάκλησή του, το 1861.

Χουσεΐν Τάχα (Husein) (1889 - 1973). Αιγύπτιος συγγραφέας και ιστορικός. Ήταν τυφλός από την παιδική του ηλικία. Έκανε σπουδές στο Μουσουλμανικό Πανεπιστήμιο Αλ Άλχαρ και στο Πανεπιστήμιο του Καΐρου. Την περίοδο 1943 - 1946 διατέλεσε πρόεδρος του Πανεπιστημίου της Αλεξάνδρειας και στα 1950 - 1952 υπουργός Παιδείας της Αιγύπτου. Από το 1965 έως το 1973 ήταν πρόεδρος της Ακαδημίας Αραβικής Γλώσσας στο Καΐρο. Ο Χ. θεωρείται ως ο δημιουργός του κριτικού ρεαλισμού στην αραβική γλώσσα. Υπήρξε προσεκτικός συγγραφέας και διαμετρήθηκε για την καταπίεση που υφίσταντο οι λαϊκές μάζες της χώρας του από τους ντόπιους και ξένους εκμεταλλευτές. Με τα έργα του κριτικάριε τα λογοτεχνικά μνημεία του παρελθόντος, ακόμη και αυτό το Κοράνιο («Προϊστορική ποίηση», 1926, «Ζυζυγισμένης της Τετάρτης», 1925 - 1953). Δημοσίευσε, επίσης, την αυτοβιογραφική νουβέλα «Ημέρες» (1929 - 1939) και τη συλλογή διηγημάτων «Οι μαρτυρίες της Γης» (1948). Για τη μεγάλη του λογοτεχνική προσφορά τιμήθηκε, το 1959, με το Κρατικό Βραβείο της Αιγύπτου.

Χουσεΐν Α΄ (περίπου 1675 - 1729). Σάχης της Περσίας από το 1694 ως το 1722. Το 1709 εξόρισσε η σουνιτική εξέγερση των Αφγανών του Κανταχάρ, που υπήρξε η αρχή της ίδρυσης του αφγανικού κράτους και κατέληξε στην κυρίως του Ισπαχάν από τα αφγανικά στρατεύματα, το 1722. Τότε ο Χ. αναγκάστηκε να παραιτηθεί και οι Αφγανοί έγιναν κύριοι της Περσίας στην οποία παρέμειναν γύρω στα 8 χρόνια. Την ίδια εποχή, η Περσία έχασε το Χορασάν, τη Γεωργία και τα νησιά του Περσικού Κόλπου. Ο Χ. τέθηκε υπό περιορισμό στ' ανάκτορά του στο Ισπαχάν. Όπου τελικά δολοφονήθηκε το 1729. Θεωρείται ως ο τελευταίος πραγματικός μονάρχης της δυναστείας των Σεφεβιδών.

Χουσεΐνίδες. Δυναστεία της Τύνιδα, που κυβέρνησε τη χώρα από το 1705 ως την ανεξαρτησία της (1957). Ιδρυτής της υπήρξε ο Αλ Χουσεΐν Ιμπν Αλή, που, το 1705, μετά την κατάρρευση του προηγούμενου γηγένου της Τύνιδας από τους Αλγερινούς, ανακηρύχθηκε σε μπέη. Αμέσως κατόρθωσε να αποκτήσει αυτονομία και να συνάψει συμφωνίες με τη Γαλλία, τη Βρετανία, την Ισπανία, την Ολλανδία και την Αυστρία. Το 1756 οι Αλγερινοί κατέλαβαν την Τύνιδα και αποκατόλισαν τον Αλή. Επακολούθησε η ηγεμονία Χαμουίντα (1782 - 1814), ο οποίος αντιμετώπισε πολλές επιδρομές των Αλγερινών και μια επανάσταση των Γεντισόρων (1811). Οι σχέσεις των Χ. με τους Ευρωπαίους τους περιήγαγε σε διάφορες πιέσεις και, τελικά, ο Αχμάντ Μπέη (1847 - 1855) αναγκάστηκε να καταργήσει τη δουλεία και να άρει τους περιορισμούς κατά των Εβραίων. Την ίδια εποχή εισήλθαν στη χώρα πολλά ευρωπαϊκά ήθη. Κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ο Μουσιΐφ Μπέη (1942 - 1943) ηγήθηκε μιας εθνικιστικής κίνησης, η οποία, όμως, δεν μπόρεσε να σώσει τη δυναστεία.

Χουσεΐν - κιάι. Παλιά ονομασία του χωριού Άνω Ιονικό, του ν. Ροδόπης.

Χουσεΐν - Μπουνάρ. Τουρκική ονομασία του χωριού Ανάριο (βλ. λ.), της Α. Θράκης, του ν. Αδριανοπόλης.

Χουσεΐν Όμπεντ (Hussey) (1792 - 1860). Αμερικανός που ανακάλυψε την πρώτη θεριστική μηχανή, που ήταν εν χρήση, για χρόνια, σε πλείστες μεγάλες πολιτείες των ΗΠΑ. Την πρωτοπαρουσίασε, σε μια επιτυχή επίδειξη, στο Οχάιο (1833), ήταν δε συρμένη από άλογο. Αργότερα, την αντικατέστησε η πιο τελειοποιημένη θεριστική μηχανή του Κύρου Μακόρριν.

Χουσεΐν. Δευτερότοκος γιος του ΑΑΐ, εγγόνος

του Μωάμεθ, τρίτος ιμάμης και η κυριότερη φυσιογνωμία του σιιτικού Ισλάμ. Ο Χ. έμελλε να είναι ο μόνος ιμάμης, ο οποίος διαδέχθηκε τον αδερφό του. Είχε γεννηθεί την 3. Σαμπάν 4 (625) και ο ίδιος ο παππούς του, Μωάμεθ, ψιθύρισε πρώτος στα αυτιά του το Αζάν και το Ικαμάτ (προσκλήσεις για προσευχή) και, την έβδομη ημέρα από τη γέννησή του, τον βάπτισε σύμφωνα με το τυπικό Ακίκα και του έδωσε το όνομά του. Η παράδοση αναφέρει τον Προφήτη να έχει τονίσει για τα δυο αδέρφια: «Αυτά τα δυο παιδιά μου είναι ιμάμηδες, είτε στέκονται όρθια είτε κάθονται κάτω» (Ιρσάντ, σ. 181, Ιθμιάτ αλ - χουντάτ, τόμ. V, σ. 129, 134), υπονοώντας την παράλληλη ανάληψη του χαλιφάτου ή όχι. Για περίπου δέκα χρόνια, ο Χ. είχε να αντιμετωπίσει τις χειρότερες στιγμές του Ισλάμ. Τα χρόνια αυτά αντιστοιχούν στο δεύτερο μισό της σεληνιακής βασιλείας του Μωαουΐνε, ο οποίος κατατρυχόταν κυριολεκτικά από το φάσμα του Αλί. Όλο το ζωντανό Ισλάμ είχε αρχίσει πια να κατευθυνόταν πάνω στην γραμμή της οικογενείας του Μωάμεθ, των Αλιΐδων. Όλη η φλόγα της πρώτης ορθοδοξίας του Ισλάμ είχε καταφέρει να διατηρηθεί στη γραμμή των ιμάμηδων. Ήδη από τότε, ο Μωαουΐνε ζούσε με την αίσθηση του ζωντανού νεκρού. Ο διάλογός του με το Μουγέρο μιν Σααμπά καθρεφτίζει τον εσωτερικό κόσμο στο τέλος της βασιλείας του: Ο συνομιλητής του τον είχε ρωτήσει για ποιο λόγο - εφόσον είχε πια επιβληθεί και καταφέρει να ελέγξει την εξουσία - δεν υιοθετούσε μια μορφή δίκαιης διακυβέρνησης και εξουσίας ευθιδικίας. Το γερρό εξοσασμα της αριστερής καταδικασμένης ηγεμονίας ακούστηκε τότε: «Αλίμονο! και χίλιες φορές αλίμονο! Ο Αμπού Μπακρ πήρε το ζυγό κι ενέργησε δίκαια και σαν αποτέλεσμα αντιμετώπισε όλες αυτές τις αντιξοότητες... Δεν έμεινε γιος από αυτόν. Τότε ο Ομάρ άρχισε την εξουσία του. Αγνώστηκε σκληρά... με το θάνατό του, ακόμη και το όνομά του είναι νεκρό. Μετά από αυτό ήρθε ο αδερφός μας Ουθμάν, ο οποίος ήταν ο πιο ευγενής... Όλα αυτά πέρασαν μέσα στις πτυχές της λησμονίας... Αλλά το όνομα αυτού του γηραιού Χασεμίτη, του Προφήτη, καλείται διπλάστα πέντε φορές κάθε μέρα, απ' άκρου εις άκρο ολόκληρου του ισλαμικού κόσμου... Μα το Θεό, δε θα ηττηθώ, αν δεν το σβήσω από την όψη της γης!» (Μουρούζ αλ - δάχαμπ, τόμ. III, σ. 454). Το 60 (681) ο Γιαζίντ ανέλαβε τη συνέχεια του αρνητικού αυτού αδιεξόδου. Ήδη η διαδοχή του Μωαουΐνε από το γιο του είχε στην πράξη παραβιάσει τη συμφωνία του πρώτου με τον Χασάν, η οποία στα λόγια δεν είχε ουσιαστικά ισχύσει. Ο Μωαουΐνε (Μαβίνας) είχε ζητήσει αποδοχή του Γιαζίντ από το σύνολο του μουσουλμανικού λαού, αλλά δεν είχε προσπαθήσει ακόμη να επιβάλει αυτήν την άποψη στον ιμάμη Χ. (Μανάκιμ του Ιμπν Σαχρασούμπ, τόμ. IV, σ. 89). Είχε, ακόμη, προειδοποιήσει το Γιαζίντ να μην αντιδράσει σε περίπτωση μη αποδοχής του από το Χ.

Όμως, η εναγώνια αναζήτηση κάποιος - θεωρητικής - νομιμότητας, η έλλειψη διπλωματικότητας κι ένα σύνολο αρνητικών συναισθηματικών αντιδράσεων συζεύχθηκαν στο πρόσωπο του Γιαζίντ. Η εξέλιξη προς το Δρόμο της Κερμαλά έπαιρνε την αστραπιαία εξέλιξη, την οποία είχε δε ο Μωάμεθ, όταν έλεγε, αναφορικά με το Χ. «Ω, γιε μου! Η σάρκα σου είναι σάρκα μου και το αίμα σου είναι αίμα μου. Σου είσα αρχηγός, γιος αρχηγού και αδερφός αρχηγού. Σου είσα πνευματικός ηγέτης, γιος πνευματικού ηγέτη και αδελφός πνευματικού ηγέτη. Σου είσα ένας απεσταλμένος ιμάμης, γιος απεσταλμένου ιμάμη και αδερφός απεσταλμένου ιμάμη. Σου είσα πατέρας εννιά ιμάμηδων, ο ένας από τους οποίους θα είναι ο Καΐμ» (ο ύστατος αλάνθαστος πνευματικός ηγέτης). Ο Γιαζίντ διέταξε τον κυβερνήτη της Μεδίνας, είτε να εξαναγκάσει το Χ. να παραχωρήσει ένορκη αποδοχή του Γιαζίντ από το Χ. ως χαλιφό (Αλ - Ιμαμ οου'α - σιγιάς, τόμ. I, σ. 203. Αλ - Φουσούλ αλ - μουχίμ, σ. 163. Ταδκίράτ αλ - χασουάς, σ. 235. Γιακουμπί, τόμ. II, σ. 229. Ιρσάντ, σ. 182. Μανάκιμ του Ιμπν Σαχρασούμπ, τόμ. IV, σ. 68). Μετά την επαφή του κυβερνήτη με τον ιμάμη Χ., ο τελευταίος ζήτησε σχετική χρονική προθεσμία και στη διάρκεια της νύχτας έφυγε με την οικογένειά του προς τη Μέκκα. Η μετακίνηση αυτή μέσα στο Χαραμαΐν

[ονομασία της όλης περιοχής μεταξύ Μέκκας και Μεδίνας, δικός αριθμός της λέξης Χαράμ (απαγορευμένος για ξένους, αλλόθρησκους και βέβηλους χώρος θεϊκής επιφάνειας), με κυριολεκτική σημασία: «τα δύο Ιερά»] είχε το νόημα της αναζήτησης καταφυγίου στον κατ' εξοχήν ως άουλο θεωρημένο χώρο του Ισλάμ: τον Ιερό Λίθο. Εκεί έμεινε ο Χ. τέσσερις περίπου μήνες. Τα γεγονότα είχαν διαδοθεί σε ολόκληρη την Ουμμά (μουσουλμανική κοινότητα). Μια αντίδραση είχε, σιγά σιγά, αρχίσει να δημιουργείται ενάντια στη δαμασκηνή δυναστεία. Η συνειδητοποίηση ενός μεγάλου τμήματος του πλήθους πήρε τη μορφή γραμμάτων και προσκλήσεων του Χ. στην Κούφα. Μια άφιξη του Χ. στη μεσοποταμιακή αυτήν πόλη θα σήμαινε ουσιαστικά ανάληψη της ηγεσίας μιας εξέγερσης ενάντια στη Δαμασκό. Η κατάσταση θα απέβαινε πολύ επικίνδυνη για το Γιαζίντ. Μέχρι τότε όλα είναν, ωστόσο, εξελιχθεί πολύ ευνοϊκά για τη δυναστεία της Μπαΐ Ουμαγίντ (φυλής της Ουμαΐδων). Εξήντα χρόνια μετά την Επύλη (681), οι αρχικοί Μωαουΐμνοί και οπαδοί του Μωάμεθ, αν δεν είχαν φυσιολογικά πεθάνει, διακρίνονταν σε τρεις κατηγορίες: Οι πρώτοι είχαν ριζικά διαφωνήσει και μόνοι τους βίαια συγκρούσει με το κράτος των ειδώλων της Δαμασκού: είχαν σκοτώσει ο Αμπού Δαρ, ο Αμπάρ, ο Αμπντουλλάχ Μωαουΐντ, το Μαυθάμ και ο Χουζρ Ιμπν Αλί. Άλλοι, πάλι, προσπάθησαν να διατηρήσουν τον εσωτερικό τους κόσμο άθικτο από την «κόρη του Αυγείου»: αναζήτησαν στην εσωτερική Τζιχάντ την αφοσίωση στην Υπέρτατη Αρχή, τη φιλοσοφική έρευνα και την εμπέδωση και διδασκαλία του αρχικού Ισλάμ, όπως ο Αμπντουλλάχ Ουμάρ. Τέλος, υπάρχουν και μερικοί, όπως ο Αμπού Ντάρντ, ο Αμπού Χουραϊρά και ο Αμπού Μουσά, οι οποίοι εξαγοράστηκαν από τη Δαμασκό. Η δεύτερη, ωστόσο, γενιά, η οποία δεν είχε ζήσει την Εγείρα, κύρια σαν επηρεασμένη από τη σημαντικότητα δράση του Χουζρ Ιμπν Αλί, ήταν σχεδόν αμιγή ενάντια στη Βαβυλώνα της εποχής: τη Δαμασκό των Μωαουΐνε και Γιαζίντ.

Η παραμονή του Χ. στη Μέκκα συνεχίστηκε μέχρι την εποχή του προσκυνήματος (Κατζ). Πληροφορίες έφθασαν τότε ότι ανάμεσα στους εκεί από ολόκληρο το μουσουλμανικό κόσμο συγκεντρωμένους πιστούς είχαν εισχωρήσει πράκτορες του Γιαζίντ με το πρόσχημα του προσκυνητή (χατζή), για να δολοφονήσουν, κατά τη διάρκεια του τυπικού του Χ., έχοντας κρύψει κάτω από τις ιδιαιτερές για το Χατζ ενδυμασίες (ιχράμ) τους όπλα. Τότε, ο Χ., ίσως για να αποφύγει αιματοχυσία δίπλα στον Ιερό Λίθο, ίσως για να ανταποκριθεί στις προσκλήσεις, ίσως για να συναντήσει την προκαθορισμένη στιγμή, ανακίνησε τη μετακίνησή του στο Ιράκ. Ήδη ανέφερε ότι θα μαρτυρούσε δολοφονημένος και ζήτησε από τους μουσουλμάνους να προσφέρουν τη ζωή τους στην κοινή υπόθεση.

Αναχωρώντας για να μην επιστρέψει, αλλά και να μη φθάσει πουθενά, αντιλαμβάνονταν προφανώς ότι ο θάνατός του ήταν ήδη σχεδόν γεγονός. Η άρνηση να αποδεχθεί το Γιαζίντ είχε οδηγήσει την κατάσταση κοντά στη λύση. Είπε ότι γνώριζε πως, όπου και να στρεφόταν, θα θανατωνόταν. Εξίσου καθαρή ήταν, ωστόσο, σ' αυτόν η αντίληψη ότι ο θάνατός του θα ήταν το τελικό σβήσιμο των αντιπάλων του: μόνο μέσα από το θάνατό του η φλόγα του Ισλάμ, το μήνυμα της τελευταίας θρησκείας, θα παρέμενε ζωντανό.

Στο δρόμο προς Κούφα, ενώ απείχε ακόμη λίγων ημερών ταξίδι, έφθασε η είδηση ότι ένας πράκτορας του Γιαζίντ στην Κούφα είχε δολοφονήσει τον αντιπρόσωπο του ιμάμη, στην πόλη εκείνη, όπως κι ένα σημαντικό στέλεχος του. Είχαν κατακρεουργηθεί και δεμένοι συρθεί στη μέση των δρόμων της Κούφα (Αμπού'λ - Φαράζ Εσοφαγάνι, Μακάτιλ αλ - τάλιμπν, β' έκδ., σ. 73). Πολυάριθμοι στρατιώτες του Γιαζίντ έλεγχαν τώρα την πόλη και τον ανέμεναν. Τίποτε άλλο δεν τον περίμενε εκεί, παρά θάνατος. Τότε, πήρε την οριστική απόφαση (Ιρσάντ, σ. 205, Αλ - Φουσούλ αλ - μουχίμ, σ. 171, Αμπού'λ - Φαράζ Εσοφαγάνι, Μακάτιλ αλ - τάλιμπν, β' έκδ., σ. 73). Σ' ένα σημείο της ερήμου, ονομασμένο Κερμαλά, 70 χλμ. μακριά από την Κούφα, το άλογο του Χ. σταμάτησε και δεν προχωρούσε. Αυτό θεωρήθηκε σημείο ιδιαίτερης σημασίας, το οποίο είχε περιγραφεί από την παλιά

λέκκας και ράμ (σαπα); και βεβή-
οιολεκτική της αναζή-
άσλο θε-
Εκεί έμει-
γονάτα εί-
ουσουλμα-
ά σινά, αρ-
οικηγή δυ-
όλων τμήμα-
τών και
άφιξη του
ήμιανε ου-
ξέγεργης
ι απέβαινε
ότε όλα εί-
α τη δυνα-
ης Ομεία-
881), οι αρ-
ωμέθ, αν
νονταν σε
κά διαφω-
τεί με το
είχαν σκο-
τουουλάχ
ντι. 'Αλλοι,
εωστερι-
ου του Αυ-
ζιχάντ την
λοσοφική
ία του αρ-
ότος. Τέλος,
Νταρντέ, ο
, οι οποίοι
εργ, ωστό-
χγείρα, κύ-
άτατη δρά-
μής ενά-
μασκό των

χίτικη μέ-
τζ). Πληρο-
αει από
κνεντραμέ-
ας του Για-
χατζή), για
τυπικό, το
ρες για το
ε, ο Χ., ίσως
ον Ιερό Λι-
οσκήσεις,
πμένη στυ-
ήρακ. 'Όδη
ήμενος και
σοφέρουν

ει, αλλά και
προφανώς
ονός. Η άρ-
ηγήσει την
'ώριζε πως,
ον. Εξίσου
ληψη ότι ο
ο των αντι-
του η φλό-
θρησκείας,

ε ακόμη λι-
π ένας πρ-
λοφονήσει
λλη εκείνη,
ι. Είχαν κα-
η μέση των
, Εσφαχάνι,
ιολυάριθμι
ην πόλη και
ρίμενε εκεί,
ή απόφαση
μοιχμεί, σ. 1.
Μακάτι
είο της ερή-
μακρία από
και δεν προ-
αίτερης ση-
ζ την παλιά

ρήση: «Αυτή είναι η γη, η γη των βασιλέων και των μαρτυρών». Τότε, ο ιμάμης είπε: «Εδώ θα μαρτυρήσουμε και τα παιδιά μας θα σκοτωθούν. Εδώ θα κατακούν οι σκηνές μας και οι οικογένειές μας θα συλλληθούν. Αυτή είναι γη, για την οποία ο παππούς μου, ο Ιερός Προφήτης, προέβλεπε και η προφητεία του ασφαλούς θα πληρωθεί». Εκεί περικυκλώθηκαν από το στρατό του Γιαζίντ, περίπου 30.000 στρατιώτες (Μανάκιμ του Ιμπν Σαχρα-σούμπ, τόμ IV, σ. 98). Την όγδοη νύκτα - ενώ ήδη πείνα και δίψα είχαν ενσκήψει - διαμόρφωσε την τελική οχύρωση και προειδοποίησε ότι το μόνο αναμενόμενο ήταν θάνατος και μαρτύριο. 'Αφού όσους ήθελαν να διαφύγουν μέσα στο σκοτάδι, σβήνοντας ακμή και τα ελάχιστα φάτα. 'Εμειναν 40 πιστοί βοηθοί του και κάποιοι συμπολεμιστές από την μπανού (φυλή) Χασίμ, συνολικά 72 μιάζιμ. Την ένατη ημέρα, ο Ορμειντολλάχ μπειν - Ζιγιάντ, αρχηγός των εχθρικών στρατευμάτων, έστειλε το τηλεσίγραφο «ποδοχή ή θάνατος». Η απαίτηση προθεσμίας είχε το νόημα της ολονύκτιας προσευχής και της αποφασιστικής προετοιμασίας. Τότε ακούστηκε η διδασκαλία προς τους συμπολεμιστές, λόγος ο οποίος έμελλε να είναι το πιστεύω των αιτών και το έμβλημα του Ισλάμ μέσα στην Ιστορία: «Ο Αλλάχ μάς επέτρεψε αυτήν την ημέρα να επιιωθούμε τον Ιερό Πόλεμο και θα μας ανταμειψεί για το Μαρτύριό μας. Λοιπόν, ετοιμαστείτε να πολεμήσετε τους εχθρούς του Ισλάμ με υπομονή και αντίσταση. Ω! γιοι ευγενών, άτομα αξιοπρεπή, κάνετε υπομονή! Ο θάνατος δεν είναι τίποτε άλλο παρά μια γέφυρα, την οποία πρέπει να διασχίσετε, αφού αντιμετωπίσετε εμπόδια και αναταραχές, για να φθάσετε στον Ουρανό και την ευτυχία του. Ποιος από σας δε θέλει να φύγει από αυτήν τη φυλακή για τα ευγενή ανάκτορα;». Την τελευταία νύκτα, 30 στρατιώτες είχαν έλθει από το αντίπαλο στρατόπεδο, για να αγωνιστούν μαζί, αποτέλεσμα και αυτό της μεταμέλειάς τους.

Νωρίς το πρωί της Δευτέρας, 1. Μουχαρράμ, επήλθε η ηρωική σύγκρουση, που μεταβλήθηκε σε σφαγή. Πολλαπλές παραδόσεις έχουν καταγραφεί και σωθεί σχετικά με τον αβηθήτο Χ., ο οποίος - μέσα στο θάνατο των συμπολεμιστών του - ζήτησε νερό για τον εξάμηνο γιο του Αλί - Αζχάρ, ο οποίος είχε φθάσει στα όρια της φυσικής αντοχής ενός βρέφους. Οι φρικιαστικές περιγραφές της κατακρούρησης του Χ. είναι από τα πιο έντονα κομμάτια των θρησκευτικών παραδόσεων του Ισλάμ και στους σημερινούς οδυρόμενους - κατά την επέτειο - πιστούς φέρνει ρίγη πάθους και δάκρυα συγκίνησης η τελευταία κραυγή, η οποία αναπέμφθηκε («Αλλάχ ου Ακμάρ»): ο Θεός είναι μεγάλος) από το καρφωμένο στην άκρη δόρατος και ακουθριασμένο κεφάλι του ιμάμη Χ. Μια έκφραση συμπάσχοντος στο δράμα απονέμει από τις φωνές, τις επικρίσεις, τα θρησκευτικά τραγούδια και τους γοερούς θρήνους του κάθε πιστού ξεχωριστά, κατά την επέτειο 'Ασουρα (10., δηλ. 10. Μουχαράμ). Κτυπούν το στήθος τους με ένα ή και με τα δύο χέρια, μέσα σε μια κατάταση βαθύτατου πένθους και θλιβερής ζωής. Είναι για να παραμείνει καλύτερα «κλεισμένο» μέσα τους το Θείο Δράμα ή για να συγκρατήσουν, ό,τι πρόκειται στο πλήρωμα του χρόνου να εκραγεί και να καλύψει την υψηλή; Αδύνατο να προσδιορίσει κάποιος την κατεύθυνση όλων αυτών των συναισθημάτων την του ιμάμη, ο οποίος τόλμησε να πει: «Εάν η θρησκεία του Μωάμεθ δεν μπορεί να σταθεί χωρίς το αίμα μου, ω ξίφη, δώστε ένα τέλος σε μένα». Ένα μικρό κομμάτι ξύλου απολήγει σε αλυσίδες και καλείται «Ζαντζίρ» (αλυσίδα). Χρησιμεύει στους πιστούς να κτυπούν στήθος και ώμους (γυμνούς) για ένδειξη περισσότερο πάθους και συμμετοχής στο Δράμα του Ιμάμη, για τον οποίο ο Προφήτης είχε πει: «Ο Χ. είναι από μένα και εγώ από τον Χ.». Πού, όμως, απολήγουν οι σκέψεις όταν το Ζαντζίρ πέφτει πάλι πάνω στο μακίμνο δέρμα; Για τη μοίρα των δολοφόνων υπάρχει σχετικά μικρό ενδιαφέρον, εφόσον άλλωστε ο Προφήτης είχε προειπεί: «Η τιμωρία η οποία θα επιπέσει πάνω στο δολοφόνο του Χ. μέσα στην Κόλαση, θα είναι ίση με το ήμισυ της συνολικής τιμωρίας, η οποία θα επιβληθεί στο σύνολο των αμαρτωλών του κόσμου». Δεν είναι ασφαλώς η εκδίκηση το βασικό χαρακτηριστικό συναίσθημα της «Μεγάλης Παρασκευής του Ισλάμ»: εκείνοι οι μικροί χριστιανοί για να φθά-

σουν στην κορυφή οι λίγοι μεγάλοι. Είναι κυρίως το νόημα της Ιστορίας, η ύψη της πραγματικότητας και η αγωνιώδης προσπάθεια από τον υλικό περίγυρο στον κόσμο της Γνώσης, τα οποία είναι οι πόλοι της Μεγάλης Ημέρας. Μέσα από τον όλο άθλιο περίγυρο της Ιστορίας των πτώσεων του ανθρώπου εκφράζεται η αναμονή της 'Αλλης Ημέρας: ενός Νέου Κόσμου απαλλαγμένου από τις αλυσίδες του σημερινού και προσανατολισμένου στην 'Ανοδο του Ανθρώπου.

Για να προσεγγίσουμε το νόημα της ιστορίας, θα δούμε πρώτα όλα αυτά τα γεγονότα διαχρονικά: τι απέμεινε από το κράτος του Γιαζίντ; Το γεγονός της Κερμαλά ακολουθήσε η σύλληψη των γυναικών και των παιδιών και η μεταφορά τους στη Δαμασκό. Ανάμεσα τους η κόρη του Αλί, Ζαούντιμ, η οποία, αν και αιχμάλωτη, εκφωνούσε πύρινους λόγους σε κάθε στάση της πορείας προς Δαμασκό κι εξήγειρε τα πλήθη. Ανάμεσα στους αιχμαλώτους ήταν ο μόνος επιζών διάδοχος του ιμάμη Χ., Αλί Ιμπν Χουσεΐν, τέταρτος ιμάμης, γιος του Χ. και της Σαχρ Μπανού, κόρης του προτελευταίου ιδωλωλάτρη Πέρση αυτοκράτορα Γιαζντζέρντ Β'. Εκεί ήταν και ο γιος του τέταρτου ιμάμη, μετέπειτα πέμπτος ιμάμης, Μοχάμεντ Ιμπν Αλί Μπκερ. Τα επόμενα χρόνια της βασιλείας Γιαζίντ αφιερώθηκαν στη βελτίωση του Ισλάμ: πορεία εναντίον στη Μεδίνα, σφαγισμοί μέσα στην ιερή πόλη, πυρπόληση του Ιερού Λίθου (Γιακούμπ, τόμ. II, σ. 224. Αμπού'λ - Φινάτ, τόμ. I, σ. 192; Μουρούζ αλ - δάχαμ, τόμ. III, σ. 81). Αναγκάστηκε να αφήσει την οικογένειά του Αλί να φύγει για τη Μεδίνα, μέσα σε μια προσπάθεια κατευνασμού των αντιδράσεων. Το Γιαζίντ διαδόχθηκε η οικογένεια του Μαρουάν, της οποίας η εξουσία διάρκεσε άλλα εβδμήντα ταραγμένα χρόνια. Οι βεβηλώσεις των ιερών χώρων από τα μέλη αυτής της οικογένειας (ένα από αυτά έκτισε ένα δωμάτιο πάνω στον Ιερό Λίθο για να διασκεδάσει κι ένας άλλος «βασιλιάς» σημάδεψε το Κοράνι με το βέλος του και συνέθεσε το στίχο: «Την Ημέρα της Κρίσης, όταν θα εμφανιστείς μπροστά στο Θεό, πες του: «Ο χαλίφης με έσκισε»». Ουαλίμ Ιμπν Γιαζίντ αναφερόμενος στο Μουρούζ αλ - δάχαμ, τόμ. III, σ. 228) και η συνεχής βραση των ιμαμήων έφεραν το τέλος των Ομμευιάδων: μετά την ήττα κι εκτέλεση του τελευταίου χαλίφη, η οικογένειά του δεν έβρισκε πουθενά καταφύγιο. Ελάχιστα κατάφεραν να γλιτώσουν: αυτοί χρειάστηκαν να περιπλανηθούν στις ερήμους της Νουβία, του Μπαζούε και της Αιθιοπίας. Έφθασαν στο Μπαμπ αλ - Μαντάμ (Υεμένη) και, ζητιανεύοντας στη Μέκκα, μεταμφιεσμένοι σε αχθοφόρους έβρισαν μέσα στο πλήθος.

Οι διάδοχοι του Χ. 'Όμως οι ιμαμήδες συνέχισαν: ο πιο οργανωτικός ήταν ο εγγονός του Χ., πέμπτος ιμάμης. Ζώντας την περίοδο της τελικής πτώσης των Ομμευιάδων, βρισκόταν στην καλύτερη περίσταση να οργανώσει ένα τεράστιο υπόγειο κύκλωμα μυστικής πληροφόρησης και διάδοσης γνώσεων, παραδόσεων και ορθής πίστης (αλ - Ουικάλ). 'Ισως μετά τον Αλί κανείς άλλος ιμάμης δεν προσέφερε τόσα πολλά όσο αυτός στην ισλαμική παιδεία. Κανείς άλλος δεν είχε - μετά το θάνατο του Αλί - καταφέρει να καταστήσει τους σίτες μαν ανεξάρτητη από τις χειρότερες αντιξοότητες παράταξη και οργάνωση, ικανή να επιβιώσει για πάντα. Ο διάδοχός του, έκτος Ιμάμης, Τζάφαρ Ιμπν Μοχάμεντ, έζησε την πτώση των Ομμευιάδων και την άνοδο των Αββασιδών της Βαγδάτης. Οι Αββασιδες κέρδισαν ουσιαστικά το χαλίφατο στο όνομα της οικογένειας του Αλί. Σύμφωνα ακολούθησαν την αντιοχαιμική μέθοδο διακυβέρνησης των Δαμασκηνών: επί Χαρούν αρ - Ρασίντ συνέβη το ανήκοστο (και βεβή αντιισλαμικό) να ζητηθούν φόροι για τη διέλευση της γέφυρας της Βαγδάτης (Αλ Αγάνι του Αμπού'λ Φαράζ Εσφαχάνι, Κάιρο 1966. «Η Ιστορία της γέφυρας της Βαγδάτης»! Το Βαγδάτιο Χαλίφατο, όπως το αποκαλούσαν οι Βυζαντινοί, ήδη επί έκτου ιμάμη στράφηκε κατά των αιτών. Κατά πρώτο, δεν ήταν ασφαλείς, εφόσον τα μόνο δικαιώματα ανήκαν στους Αλιίδες! Επιπλέον, όμως, οι παραδόσεις έφεραν κοντά ένα ανησυχητικό γεγονός και οι ερμηνείες των παραδόσεων ήταν το μόνο ενδιαφέρον των αιτών: ο χρόνος περνούσε και η ώρα έφθανε για το δωδέκατο ιμάμη. Ο Αμπντολλάχ Ιμπν Μασούντ ανέφερε ότι ο Μωάμεθ είπε: «Ακόμη και αν

το συνολικό διάστημα της ύπαρξης του χρόνου θα είχε ήδη εξαντληθεί και μια μοναχική ημέρα θα είχε μείνει να αγκαλιάσει την παραμονή της Ημέρας του Τέλους, ο Θεός θα την είχε εκτείσει και κάνει να φουσκώσει για τέτοιο χρονικό διάστημα, ώστε να εφαρμοστεί η έσχατη εξουσία ενός προσώπου από το ιερό σπέρμα μου, το οποίο θα καλείται με το όνομά μου». Οι διωγμοί και αυστηροί περιορισμοί, τους οποίους υπέστησαν διαδοχικά πέντε ιμαμήδες μετά τον Τζάφαρ, οφείλονται στην παράδοση ότι ο επονομασμένος Μεχντί (καθοδηγούμενος) ή Ουαλί Ασρ ('Αρχων του χρόνου) θα εξασκούσε απόλυτη και συνολική εξουσία σε όλο τον κόσμο, στον οποίο και θα εξάπλωνε το Ισλάμ. Ο δωδέκατος ιμάμης γεννήθηκε τη 15. Σεπτέμβρη 255. Η ύπαρξη του διακρινόταν σε τρεις περιόδους. Πέρασε τα πέντε πρώτα χρόνια του κάτω από την καθοδήγηση του πατέρα του. Στη συνέχεια, σε ηλικία 5 ετών, ανακηρύχτηκε ιμάμης από το συμβούλιο σοφών, το οποίο - με διαφορετική φυσική σύνθεση - ανακήρυξε τα εκάστοτε άτομα στην ηγεσία του Ισλάμ (ιμάμης): οι προϋποθέσεις υπήρξαν, λοιπόν, όπως και τα αυτά δείγματα σοφίας. Μέχρι τότε ελάχιστα κορυφαίοι τον είχαν συναντήσει. Στη συνέχεια, διέτελεσε αρχηγός του Ισλάμ για εβδμήντα χρόνια, κατά τα οποία επικρινωνόυσε με τους πιστούς μέσω τριών μεσαζόντων (ναϊμ) και δεν παρόυσιασθηκε σε κανένα άλλο: αυτό ήταν η πρώτη απόκρυφη παρουσία (Γαϊμπατ). Η ενόραση είχε ακυρώσει τις μυστικές υπηρεσίες του κράτους, οι οποίες με εναγωνίως προσπάθειες συνέχισαν τις έρευνές τους, φυλακίζοντας τη μητέρα του Ιμάμ - ε Ζαμάν (Ιμάμη του Χρόνου). Με το θάνατο του τρίτου - διαδοχικά - ναϊμ, επήλθε η Γαϊμπατ - ε - Κουμπατ: η Μεγάλη Απόκρυφη Παρουσία. Ο δωδέκατος ιμάμης, αότου εξαφανιάστηκε στο Σπήλαιο της Σαμόρρα (κεντρική Μεσοποταμία), εξακολουθεί να ζει. Κανείς δεν το αντιλαμβάνεται και σε κανένα δεν παρουσιάζεται. Διέρχεται μια ιδιαίτερη κατάσταση, η οποία «του έχει επιβληθεί». Βιώνει όλες τις καταστάσεις του σημερινού κόσμου, τον οποίο πρόκειται να συντρίψει και καταστρέψει εκ θεμελίων, για να στήσει το Ουαγιατί - ε Φακίχ (Κράτος Δικαίου) για το κάθε μέλλον. Ο κόσμος αυτός, διαστρεμμένος κι εσθραβρωμένος από τις συνεχείς αλληλοσυγκρούσεις δυο κέντρων εξουσίας και ιδεολογιών, πραγματική εικόνα της Κόλασης, θα αντικατασταθεί από την Ιδέατη Κοινωνία, η οποία - μετά τη σχάση της Θείας Οικογένειας σε δυο κέντρα εξουσίας και ιδεολογιών - μετατράπηκε σε «ου - τοπία». Η περίοδος «Ζούχορ», τέλος, η θεαματική επανεμφάνισή του, θα χαρακτηριστεί από συγκεκριμένα γεγονότα συγκλονιστικού περιεχομένου: στρατός στο Χαραμαΐν, εκπληκτικές συγκρούσεις στο χώρο της Συρίας και ένα εκπληκτικό σκότος, το οποίο θα καλύψει τη Γη. Τότε θα συντελεστεί η επανεμφάνισή του εν είδει άστρου. Η εποχή αυτών των γεγονότων είναι γενικά προσδιορισμένη (Μπιχάρ αλ - ανουάρ, τόμ. LI, σ. 160): αυτά θα συμβούν, όταν όλοι - πλην όσων προστατεύονται από την Υπέρατη Αρχή - αμφιβάλλουν και δεν πιστεύουν ότι αυτά θα συμβούν. Η συγκεκριμένη ημερομηνία όμως θα μείνει - και στον ίδιο τον δωδέκατο ιμάμη, απόκρυφη παρόντα - άγνωστη (Κοράνι, VII, 187): «Θα σε ρωτήσουν εάν έχεις γνώση του θάματος. Απάντησε τους: ο Θεός μόνος το γνωρίζει και η πλειοψηφία των ανθρώπων αγνοεί αυτήν την αλήθεια».

Είναι μόνο κατά το Πλήρωμα του Χρόνου που τα εμπόδια πρόσβασης του ανθρώπου στη Γνώση θα αρθούν και μόνο τότε θα επέλθει η ολοκληρωτική δικαίωση του δράματος του Χ. στην Κερμαλά.

K. ΜΕΓΑΛΟΜΑΤΗΣ

Χουσιάδας Λάμπρος (γεν. το 1925). Καθηγητής πανεπιστημίου από την Αγία Τριάδα Ευρυτανίας. Σπούδασε φιλολογία στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και μετακταπέυθη στην ψυχολογία στο Πανεπιστήμιο Λιντς της Αγγλίας. Αρχικά, εργάστηκε ως βοηθός και επιμελητής του ψυχολογικού εργαστηρίου της φιλοσοφικής σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και το 1966 έγινε τακτικός καθηγητής στο ίδιο πανεπιστήμιο.

Έγραψε: «Προβλήματα μετοχής στην ψυχολογία και στην παιδαγωγική» (1962), «Ψυχολογικές μελέτες για την αντίληψη και τη σκέψη» (1964), «Προχωρημένη ηλικία και απόδοση στην εργασία»